

Lidt om danske Fuglenavne.

Lægmandsbetragtninger.

Af A. G. DRACHMANN.

Den interessante Diskussion om danske Fuglenavne paa D. O. F.s Møde den 22. Februar 1944, som jeg havde Lejlighed til at overvære, har faaet mig til at interessere mig for Spørgsmaalet. Skønt jeg ikke tør betragte mig selv som mere end Søndagsornitholog, og aldeles ikke har nogen Sagkundskab med Hensyn til dansk Sprog, har jeg dog syslet lidt med Sagen for at se, om der ikke skulde kunne findes nogle Retningslinier for fremtidig Tildeling af Navne paa indvandrede Fugle. Det var nemlig der, jeg syntes at Tampen brændte: i deres Glæde over at konstatere en Art, ny for Danmark, paa dansk Grund, overser Ornithologerne det Ansvar og den Chance, de har, naar de skal give Fuglen et dansk Navn; og saa kalder de den en Rustgulbrystet Strandløber eller lignende, til unødigt Besvær for de følgende Generationer.

Jeg har derfor gennemgaaet den reviderede Fortegnelse over Danmarks Fugle fra D. O. F. T., 21. Bd. 1927, og noteret alle Navnene ned med Henblik paa deres Form og Dannelsesmaade. Listens 325 Arter har givet mig 395 Navne, idet jeg stadig har noteret ogsaa det ikke sammensatte Navn foruden dets S sammensætninger.

Navnene falder naturligt i 4 Grupper: 1) rene Egennavne, ofte, men ikke altid, Lydnavne. (Jeg holder ikke af Ordet onomatopoietisk; men den, der vil, maa gerne sætte det ind.) Det er Navne som Ravn, Krage, Allike, Stork, Vibe, Falk, Glente o. m. a. 2) Beskrivende Navne. De kan være taget fra Fuglens Udseende: Præstekrave, Rødhals, Munk, eller fra dens Opførsel: Bynkefugl, Vende-hals, Træløber, eller fra dens Stemme: Tinksmed, Horsegøg, eventuelt i Forbindelse med dens Bolig: Rørdrum, Engsnarre. 3) Enkelt sammensatte Navne: Spidsand, Kobbersneppe, Sandterne, Vandrefalk, Bysvale, Sangdrossel o. s. v. 4) Dobbelt sammensatte Navne, d. v. s. sammensatte Navne i to Ord: Hvidvinget Terne, Langnæbbet Lomvie, Rødrygget Tornskade, Stornæbbet Graasisken o. s. v. Grænsen

mellem Grupperne er ikke altid skarp; f. Ex. vilde Engpiberen kunne tænkes at komme i Gruppe 2, hvis ikke Træpiberen og Skærpiberen henviste den til Gruppe 3; Mellemlagspætte maa komme i Gruppe 4 sammen med Stor Flagspætte og Lille Flagspætte; Rørsanger lyder som Gruppe 2, men maa følges med Sivsanger, Kærsanger og de andre Sangere til Gruppe 3. Det er derfor kun med Forbehold jeg opgiver Tallene for de enkelte Grupper: Gruppe 1: 68; Gruppe 2: 49; Gruppe 3: 171; Gruppe 4: 107.

Gruppe 1 indeholder, som man kan forstaa, alle de gamle Egennavne, hvoraf de fleste er Lydnavne. Kan det tænkes, at et dansk Navn for en ny Art kunde skabes i Lighed med Navne som Vibe, Ryle, Klyde, Klire? Ja, hvorfor ikke? Ser man paa Navnene paa de amerikanske Fugle, som maa have faaet Navn i historisk Tid, finder man Lydnavne som: Whip-poor-will, Towhee, Dickcissel, Chickadee, Grackle.

Gruppe 2 indeholder de bedste Navne; Navne, som ofte beskriver Fuglen, saa at den straks kan kendes. Kan det tænkes, at et dansk Navn for en ny Art kunde dannes paa denne Maade? Ja, hvorfor ikke? Blandt de amerikanske Navne finder man Beskrivelser som: Sapsucker, Flicker, Cowbird, Ovenbird, Cardinal.

Gruppe 3 er langt den største; de allerfleste Navne er korte og ganske godt beskrivende. Uden at det er muligt at fastsætte nogen skarp Grænse, vil jeg tillade mig at formene, at den bestaar af væsentligt to Slags Navne: folkelige og lærde. Undertiden udbygges det folkelige Navn med lærde Navne, naar der skal skelnes: Hornugle synes et folkeligt Navn; Mosehornugle og Skovhornugle er lærde Udbygninger. Sommetider gribes jeg af en Tvivl og begynder at mene, at alle sammensatte Navne er lærde, idet man oprindeligt havde Egennavne for alle de Fugle, man interesserede sig for. Senere hen, naar Agerbruget afløste Jagten som Hovederhverv, forfaldt de gamle Navne, og enkelte af dem blev staaende som Fællesnavne for flere Fugle, som man ikke skelnede fra hverandre; endnu senere, da Interessen atter steg, fandt man paa de sammensatte Navne for at kende de enkelte Arter. Herefter skulde f. Ex. Lærkefalk, Taarnfalk og Vandrefalk oprindeligt have haft hver sit Navn, hvoraf det ene var blot Falk; saa skulde de

være slaaet sammen til Falk alle tre, og senere igen adskilt med Tillægene: Lærkefalk, Taarnfalk, Vandrefalk. For at faa lidt Fodfæste for denne ganske løse Hypothese har jeg undersøgt, hvad A. BERTELSEN skriver om de grønlandske Fugle-navne i Meddelelser om Grønland, Bd. 33, Nr. 4, 1905. Grønlænderne er jo et Jægerfolk, som lever noget mere i Kontakt med den levende Natur end de fleste Danskere.

Her finder jeg 54 Numre, svarende til lidt flere Arter, idet Grønlænderne ikke skelner mellem Arter, der ligner hinanden meget. (Vi undgaar saaledes ikke lærde Navne.) For disse halvhundrede Arter angives 143 Navne, hvoraf 117 er usammensatte. Heraf er igen 4 Egennavne med ukendt Oprindelse, 20 Lydnavne og ikke mindre end 93 Beskrivelser. Disse Beskrivelser angaar Udseendet: den rødbrune, den snavset sorte (samme Fugl); den med en Tot Haar; den krølhaarede; Kokken (d. v. s. den sodfarvede); den langnæbbede; den med de store Laar; den tungeløse, den, der ikke har noget at slikke med (samme Fugl); men ofte Fuglens Opførsel: den, der vrikker med Halen; den lille, der krymper sig sammen; den, der boer i Buske; den, der faar andre til at kaste op; den, der løber henad Vandet; den, der kaster sig ned og flyver lavt videre. Det maa bemærkes, at alle disse lange Beskrivelser paa Grønlandsk udsiges med et enkelt Ord; den sidste Fugl hedder f. Ex. agpa eller Abba. (Det maa være et forbausende Sprog!)

Tilbage bliver saa 26 sammensatte Navne. Heraf har 10 Formlen: „Ikke den rigtige ---“, idet de betegner en Fugl, som ligner en mere kendt eller mere skattet Fugl. Tre Fugle hedder: „En særegen ---“, een hedder „En sjældnere ---“, medens 2 til Gengæld kaldes „Den rigtige ---“. Tre hedder „Lille ---“, to hedder „Stor ---“. Farvenavne bruges 4 Gange, alle forskellige, og alle om den samme Fugl! I disse fire Navne bruges Adjektiver; alle de andre er sammensat til eet Ord. Endelig er der 1 — een — Fugl med et dobbelt sammensat Navn: Blisgaas hedder imap nerdliia, Havgaas, opkaldt efter Knortegaas, der hedder nerdlek efter sin Stemme.

Vi har saaledes: Egennavne og Lydnavne: Dansk 68, Grønlandsk 24 (Gruppe 1); beskrivende Navne: Dansk 49, Grønlandsk 93 (Gruppe 2); sammensatte Navne: Dansk 278, Grøn-

landsk 27 (Gruppe 3 + 4). Forskellen er iøjnefaldende, og navnlig er det værd at bemærke, at der intet Forsøg gøres paa at ordne Arterne i Slægter. Men det er klart, at jo mere vi formaar at skelne Fuglene fra hverandre, des flere Navne faar vi Brug for; og saa er det ikke urimeligt at bruge sammensatte Navne — med Maade.

Herved kommer vi til mit Smertensbarn, Gruppe 4, de dobbeltløbede, sammensatte Navne. Den rummer 107 Navne, altsaa ikke saa meget mindre end de to første Grupper til sammen. Det bør dog bemærkes, at de 42 angaar Fugle, hvis Forekomst er uhyre sparsom eller endda tvivlsom, saa at der kun bliver 65 effektive Navne tilbage. Inden for disse Navne kan man dog ogsaa gøre en vis Forskel: nogle er endnu mere utiltalende end andre. Sortgraa Ryle, Krumnæbbet Ryle og Brednæbbet Ryle giver dog en Art Beskrivelse; men Temminck's Ryle og Schinz's Ryle! Hvordan kan man se paa en Ryle, at den er Temminck's? Et saadant Navn lugter af Lampeolie og Bogstøv og Kamfer langt væk; og jeg tror, man vilde staa sig ved at undgaa at give den Slags Navne i Fremtiden. Men ogsaa andre Adjektiver er meget lidet sigende: Islandsk, Norsk, Britisk, Nordlig, Sydlig, Færøisk, Indisk, Middelhavs-, Nordøstlig, Østlig, Sibirisk — altsammen er det Kendetegn, som man maa have fra en Bog, og som ikke hører hjemme i Navngivning af Fugle, som man har en Mulighed for at træffe uden for et Bur eller en Museumsmontre. Naturligvis, hvis to Fugle ikke kan kendes fra hinanden medmindre man tager dem hjem og dissekerer dem, saa gør det ikke saa meget med Navnet; men er der den fjerneste Chance for at se eller høre en Forskel, saa vil det være en Fordel, om den blev udtrykt i Navnet.

Det er nu ikke Hensigten med denne lille Undersøgelse at opfordre til en gennemgribende Revision af de allerede gængse Fuglenavne, selv om der maaske nok er Folk, der vil finde, at det kunde være tiltrængt. Hensigten er derimod saa kraftigt som muligt at slaa til Lyd for, at den, der staar over for at skulle give Navn til en for Danmark ny Art, besinder sig paa, hvad han gør. Hvis vore første Fuglenavne var givet efter samme Retningslinier som de senere, vilde vi i Stedet for Ravn, Krage, Skade, Allike og Raage have faaet: Stor-

næbbet Sortkrage, Graarygget Krage, Langhalet Krage (eller: Hvidbroget Krage), Graanakket Krage, og Skinnende Sortkrage. Og saa maatte vi endda være glade til, hvis de ikke havde heddet: Linné's Krage, Buffon's Krage og Cuvier's Krage eller lignende.

Hvis det er muligt at beskrive Fuglen kort og klart, som ved Navnene i min Gruppe 2, saa er det det bedste. Kan man finde et kort, sammensat Navn, som i Gruppe 3, saa er det ikke ilde. Men selv et Egennavn, som intet siger, er bedre end et dobbeltløbet eller besværligt Navn. *Emberiza hortulana* kunde let have risikeret at komme til at hedde Haveverling, et lidet sigende og lidet mundret Navn. Nu har den heldigt faaet sit Navn fra sin latinske Betegnelse. „Hortulan“ siger intet, men det lyder godt, og vi kender den dog alle sammen, naar vi ser den.

KRISTEN BARFOD

25. Juli 1860—12. Marts 1944.

Af BERNT LØPPENTHIN.

Pastor emeritus KRISTEN BARFOD hørte ikke til de kedelige Skikkelser i dansk Ornithologi. Han var blandt Stifterne af Dansk Ornithologisk Forening, og selvom han ikke kunde deltage i Møder og Ekskursioner, interesserede han sig stærkt for Foreningens Liv. Dette viste han i høj Grad ved Festen i Anledning af D. O. F.s 25 Aars Jubilæum 1931, hvor han var en stadig sprudlende Kilde af Liv og Humør.

BARFOD blev født i Sørup i Angel, hvor Faderen var Præst, men under Krigsbegivenhederne 1864 maatte Familien flygte fra Hjemmet. Der fulgte nogle vanskelige Aar, hvor Faderen havde Præstekald i Herredskirke og Lille Løjtofte ved Nakskov, men siden flyttede han til Vaabensted, hvor han blev Provst. Dette Sted maa anses for KRISTEN BARFOD's egentlige Barndomshjem.

En Præsts Sønner skulde selvfølgelig være Præster, og det blev de ogsaa, selvom det i de svære Aar saa ud til at knibe med Økonomien til 3 Sønners Studering. Det klarede sig imidlertid, og KRISTEN, der som stor Dreng havde Lyst til at blive